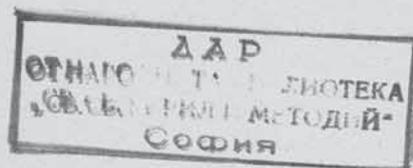

Съдържание:

1. Изгора (Изъ „Народни бигори“) — отъ Вѣнко Марковски
2. Изъ поемата „Вардаръ“ — отъ Хуно Скитъ
3. Отчетъ на ржководното тѣло на Илинденската организация
4. Попъ Христо отъ Крушово
5. Черковно-училищното дѣло въ гр. Енидже-Вардаръ и околнята му.
6. Анто Колевъ — Драгалевски
7. Иностраннитѣ училища у насъ
8. Положението

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ РС III 8/1938

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телеф. 2-19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството — 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отдѣленъ брой 5 лв.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвѣщение съ окръжно № 40,350 отъ 28. XI. 1933 г.

ILLUSTRATION „ILINDEN“ Rédaction et administration: rue „Piroto“ 5. — Sofia, Bulgarie

Вѣнко Марковски

Изгора

(Изъ „Народни бигори“)

„Зощо ми моме намигна,
намигна дури запали,
запали сиотъ изгоре,
изгоре рани зададе?“

„Зощо ме така погледна,
погледна луто прониза
со тиа очи — фѣлджани,
со тиа стрели отровни?“

„Не ли си, мори, разбрала
Оти сумъ веке посвѣршенъ,
посвѣршенъ комай оженетъ
за тая Вела убаа?“

„Да би те Господъ прокълналъ
со тежка ула на глаа,
со живи рани по снага,
та що ме вака измести!“

— „Тугинче ли си некое,
набѣргу овде дойдено
ел'моме буйно ула'о
до сега дома дѣржано?“

— Не кълни лудо трещено,
не ке ти Господъ поможе,
фанати му се рацитѣ,
земена му е силата.

— Тугинче не сумъ некое
набѣргу овде дойдено,
ни моме буйно ула'о
до сега дома дѣржано!

— Тук', море, близку комшйче,
Безъ майка, море, безъ татко
Безъ мило — пусто сираче
Со триста рани на сърце!

— Първитѣ рани меракотъ
Со анджаръ ми ги зададе,
на тиа луди години
младостята кога развива.

— Друзитѣ рани майка ми
со смъртята ми ги отвори
предъ да ме стаса живототъ
Со късметъ да ме огрѣе.

1) Чрезмѣрно очарова

— Трекитѣ, море, народотъ
Везденъ що пици край мене
Исушенъ како ставелка²⁾
отъ свойтѣ брака — тирани!

— Първитѣ, море, згинаа
Щомъ друго сънце м'огрѣа; —
друзитѣ одвай, минаа
со триста гърдни тежини.

— Трекитѣ, море, алъ нѣматъ
отъ сѣ се, леле, по-луди
ни дното имъ се навога
ни краотъ имъ се свѣрзуе.

Изъ поемата „Вардаръ“

Столѣтията -- адски люлки,
люляли сж те въ тъмнина
и пѣснитѣ ти на гждулки
презъ тия мрачни времена
ечали сж надъ тебъ мятежно,
припѣвали сж дѣлъ жестокъ
и съ стонъ миллионенъ, стонъ
дѣлбокъ,

тѣ тласкали сж неизбежно
води ти лихи на далечъ
презъ китнитѣ маргаръ полета
на Шаръ, Кожуха и Пиринъ,
кждето жѣтвата е сѣчь,
а пролѣтята е недопѣта...
Къмъ модрия и тихъ Егей,
кждето тлѣй Атонъ прославенъ,
а Солунъ вдава се печаленъ
и съ споменитѣ си живѣй.
Тамъ гдето твойтѣ синове
безумно мратъ, окови влачатъ,
пищатъ деца и майки плачатъ,
а дивнитѣ ти брѣгове —
две черни ленти на смъртята,
опасватъ кръшната снага
на Македония страдална.

О, Вардаръ:

Символъ на борба,
Свещенъ трѣбачъ на свободата!
Понесълъ бунта на свѣта
и теглилата на земята —
течи,

бучи,

фучи безъ спиртъ,

2) Изсѣхнало на самата лоза грозде.

160/010
пробуждай сутринъ долинитѣ,
разстрѣсвай вечеръ планинитѣ,
гърми,

зови на кървавъ пиръ
орлитѣ, дивитѣ чакали,
хайдутитѣ — гори забрала,
и несломимо въ стрѣмень пѣтъ
вестявай ти душману смъртъ!
Разнасяй клетвата ни вѣрна,
заканата на цѣлъ народъ
да побѣди смъртята невѣрна
и строши робския хомотъ.
Подобно огненъ ураганъ
той ще възстане отмѣстителъ
на робство страшенъ разрушителъ
и всепобеденъ великанъ,
о, ще дочака свиденъ блянъ:
да чуе пакъ кавала меденъ
на стария овчаръ приведенъ,
звѣна на рудитѣ стада
и на орача пѣсенята
свободно да ечи въ полето,
да вдигне погледъ къмъ небето
и гордъ откъсне зрѣлий плодъ
на своя обновенъ животъ.

Течи, течи рѣка свещена!
И нека въ твоя вихренъ летъ
отеква пламений обетъ
на волята ни неотмѣнна:
— тѣй както ти отъ вѣкове
стремителна и бързотечна,
безсмъртна, пѣргава и вѣчна
летишъ къмъ синьото море,
рушишъ прегради и прескачашъ
чукари, диви канари,
отъ врѣхъ на врѣхъ пенлива ска-
чашъ

безъ нищо тебе да сломи...
Тѣй смело ние упорити
грядушето безъ страхъ коvemъ
и легендарни като скити
летимъ въ борбата до единъ
да победимъ или изремемъ!

Хуно Снитъ.

Отчетъ на ръководното тѣло на Илинденската организация

До г. г. делегатитѣ на XI редовенъ конгресъ

Господа делегати,

Единодушно преизбрани отъ X ред. конгресъ и общо събрание на друж. „Илинденъ“ въ София, презъ изтеклата 1937 г.,

Ръководното тѣло

на организацията ни и редакционния комитетъ на „Илюстрация Илинденъ“ функционираха така конституирани, както презъ 1936 г. а именно: Димитъръ поп-Пандовъ — председателъ, Миланъ Матовъ — подпредседателъ, Димитъръ Спространовъ — секретаръ, Антонъ Кецкаровъ — касиеръ, Лазаръ Киселинчевъ, Лазаръ Гошевъ и Димитъръ Лазаровъ — съветници, Иванъ Лъомчевъ, Аристидъ Дамяновъ и Троянъ Коневъ — контролна комисия, Димитъръ поп-Пандовъ, Лазаръ Киселинчевъ и Димитъръ Спространовъ — редакционенъ комитетъ.

Следъ приключване на отчета за X ред. конгресъ до датата на сѣщия конгресъ Р. Т. е имало 4 заседания и 2 общи събрания съ дружество „Илинденъ“ въ София, а следъ X ред. конгресъ до приключването на настоящия отчетъ (18. I. 1938 г.) е имало 15 заседания и 3 общи събрания съ друж. „Илинденъ“ въ София. Отъ заседанията никой членъ отъ Р. Т. не е отсъствувалъ безъ извинителни причини, разискванията ставаха при пълно разбирателство, решенията се вземаха единодушно. Тия отъ решенията, които трѣбваше да бждатъ разгласени между членоветѣ на дружествата, се съобщаваха на дружественитѣ настоятелства съ окръжни.

Канцеларията

ни отъ 1 юний 1937 г. се помѣщава въ отдѣление отъ окончателно изградениятъ вече нашъ „Македонския домъ“, ул. „Пиротъ“ № 5, състояще се отъ доста обширенъ салонъ и три стаи. Въ това помѣщение канцеларията ни е вече сравнително добре наредена и може да се работи при удобства. Споредъ плана и разпредѣлението на дома за нуждитѣ на нашитѣ организации, за Илинденци е опредѣлено друго, още по-удобно и обширно помѣщение. Това помѣщение ще можемъ да го заемемъ, когато домътъ не ще има нужда да се изплаща отъ наеми. За да може домътъ да служи за предназначението си, т. е. да прибере въ опредѣленитѣ имъ помѣщения всички наши организации, свещенъ дългъ е на последнитѣ да употребяватъ всички усилия за събиране отъ емиграцията ни срѣдства, съ които домътъ ни въ най-скоро време да бжде изплатенъ. Ние, Илинденци, направихме въ това отношение възможното за сега, като дадохме на дома 500,000 лв. въ заемъ и плащаме наемъ за помѣщението на канцеларията ни по 1000 лв. месечно. Но това е недостатъчно. Дружествата ни трѣбва да проявятъ усилената дейностъ за събиране на срѣдства за доизплащането на дома. Нека да бждемъ подражатели на дѣдитѣ и бацитѣ ни, които само съ шедри пожертвования усѣяха родината ни съ великолѣпни черкви, манастири и училища.

И презъ отчетното време въ канцеларията имаме двама платени служители: единъ архиваръ-дѣловодителъ съ 600 лв. месечна заплата и единъ расиленъ, машинописецъ, експедиторъ съ 1,800 лв. месечна заплата.

Отъ това отговорно мѣсто категорично високо заявяваме, че освенъ споменатитѣ по-горе 2 слу-

жебни лица, никой другъ — нито председателъ, подпредседателъ, секретаръ, касиеръ, нито останалитѣ членове на Р. Т. и контролната комисия — не е получавалъ никаква заплата или каквото и да е друго вознаграждение. Безплатно работи и редактора на списанието ни „Илюстрация Илинденъ“, г-нъ Кирилъ Христовъ. Р. Т. бидейки му винаги благодарно, смѣта за свой дългъ и отъ тукъ публично да му изкаже своята искрена благодарностъ и дълбока признателностъ. Нека и конгреса изпълни дълга си къмъ него, следъ като разгледа и прецени обстойно дейността му.

Въ канцеларията презъ отчетното време постѣпиха 396 и се изпратиха 1194 писма. Освенъ това експедирани сж 13,270 броя отъ излъзлитѣ 10 книги „Илюстрация Илинденъ“, 82 колети календари „Илинденъ“ за 1938 г. 39 колети „Илинденски листъ“ и други поржчки, — всичко надъ 15,295 пратки.

Удобствата въ новото помѣщение дадоха възможностъ архивата при канцеларията ни наново изцѣло да се прегледа и се постави въ възможенъ редъ за по-лесно и по-бързо използване. Складътъ се подреди, като се прочисти отъ излишни нѣща, които се продадоха. За клишетата се направиха нови два специални шкафа, въ които, следъ като се отдѣлиха повреденитѣ и се продадоха за цинкъ, годнитѣ за използване се прочистиха, намазаха се съ специално масло и се подредиха за лесно намиране и използване.

За движението на членоветѣ

въ организацията ни и сега, както е било и презъ всички минали години, не можемъ да ви дадемъ точни сведения, защото и тази година, до приключването на настоящия отчетъ, отговорили сж на окръжното на Р. Т. № 931 отъ 10 ноември т. г. само Варненското, Пловдивското и Плѣвенското дружества; за това можемъ да дадемъ сведения само за дружествата въ София, Варна, Пловдивъ и Плѣвенъ. Софийското дружество брой 228 члена, отъ които 110 члена сж изправни, а 118 члена не сж напълно изправни. Пловдивското дружество има 66 члена, Варненското — 55, а Плѣвенското 12. Дай боже въ най-скоро време да дочакаме подобри дни, та бждещето Р. Т. да увеличи броя на членоветѣ въ Организацията ни и бжде въ известностъ на движението имъ.

Организационна дейностъ

Р. Т. започна, като съ усърдие се залови да намѣри възможностъ да се яви предъ г. г. Министритѣ, за да имъ поднесе резолюцията на X ни конгресъ. Но всичкитѣ ни усилия останаха напразни. Понеже не ни се даде възможностъ да предадемъ лично на г. г. Министритѣ резолюцията ни, следъ като чакахме до 24 юний 1937 г. на тая дата съ изложение № 558 изпратихме резолюцията писмено до г-на Министъръ Председателя, като преписъ отъ сѣщото изложение № 558 съ резолюцията изпратихме и до г-на министра на Вътрешнитѣ работи съ писмо № 561 отъ 28 VI 1937 год. Въ изложението ни сбито, но обстойно, следъ като заявихме, че неприемането ни отъ г. г. министритѣ е едно незначително и въобще недовѣрие къмъ Организацията ни отъ страна на почитаемата ни Държавна Власть, което незначително и недовѣрие твър-

де много ни огорчава и незаслужено ни оскръбвява, изтъкнахме, че илинденци заемат равно място, наредъ съ другитѣ родни ветерани отъ всебългарскитѣ освободителни борби. За това, прекланяйки се предъ подвизитѣ на тия ветерани, къмъ които държавата ни съ праао и напълно заслужено се отнася съ толкова похвално внимание и почитъ, и ние илинденци, не лично за насъ, а за възпитателно въздействие върху идващитѣ следъ насъ поколѣния, претендираме за същото внимание и почитъ. Въ заключението си казваме: „Надѣвайки се, че почитаемата ни Държавна Власть ще разбере болката ни и ще измѣни въ благоприятенъ смисълъ отношенията си къмъ Организацията ни, осмѣляваме се, г-не Министре, да Ви поднесемъ, тукъ приложена, резолюцията на X ни редовенъ конгресъ, съ молба: да я поднесете на разискване предъ почитаемия председателствуванъ отъ Васъ Министерски Съветъ и да се застъпите за удовлетворение на молбитѣ ни, изложени въ нея“. Изложението ни, изглежда, е оставено безъ внимание, защото и до сега очакваниятъ отъ него резултатъ не е полученъ, та и презъ изтеклата година илинденци не получиха никакви привилегии.

Болниятъ въпросъ за прибиране старитѣ вземания на Организацията ни отъ дружества, други организации и частни лица и презъ отчетната година отне много грижи на Р. Т. Освенъ 746-тѣ писма къмъ длъжници отъ 1936 год. презъ изтеклата година се изпратиха още 221 писма. Съгласно решението на X ред. конгресъ, представяваме Ви 131 длъжнишки писма, върху които настоящиятъ конгресъ ще трѣбва да се произнесе поотдѣлно за всѣки отдѣленъ длъжникъ. Дължимата сума отъ останалитѣ длъжници, които не благоволиха даже да отговорятъ, пакъ съгласно решението на X ред. конгресъ, оставатъ извадени отъ общитѣ смѣтки, за да не ги само обременяватъ и се водятъ поотдѣлни смѣтки — съмнителни вземания, като бждещитѣ Р. Т. продължаватъ да правятъ усилия за постепенното имъ ликвидиране.

Р. Т. винаги е съзнавало дълга си, поради положението, въ което се намиратъ дружествата ни, да командирова лица изъ своята срѣда, или други, подходящи лица, за да обиколятъ провинциалнитѣ дружества, да окуражатъ функциониращитѣ, да възобновятъ дейността на дружества, престанали да функционирайтъ и да основатъ такива тамъ, гдето нѣма. За изпълнението на този дългъ Р. Т. въ заседанието си отъ 15 септемврий, прот. № 10, взе и решение. Но оказа се, че времената не благоприятствуватъ за ползотворното изпълнение на това решение, затова и обиколкитѣ се отложиха.

Чрезъ лични ходатайства и писменни препоръки и презъ изтеклата година Р. Т. се грижи за настаняване на работа безработни илинденци. Не навсѣкжде ходатайствата ни биваха приемани благосклонно, но все пакъ нѣколко илинденци бѣха настанени на работа и единъ младежъ бѣ приетъ за ученикъ въ Софийската Духовна Семинария съ стипендия.

Останалата организационна дейность на Р. Т. се изразяваше въ писмени нареждания, изпращане окръжни и отговори на писма и заявления, съ което главно се целѣше да се насочатъ настоятелствата на дружествата къмъ по-усилена възможна за времето ни работа, къмъ засилване на материалнитѣ срѣдства на организацията, както и къмъ

по-широкото разпространение на календара ни, „Илинденски листъ“ и списанието ни „Илюстрация Илинденъ“.

Финансовата дейность

на Р. Т., както презъ миналитѣ години, така и презъ отчетното време, се състоеше: прибиране на членскитѣ вноски, 10 левовитѣ вноски за всѣки смъртенъ случай, абонамента за списанието ни, стойността на календара, „Илинденски листъ“ и др.; изпращане писма и лично въздействие на заможни лица, учреждения, именици и др., за да дадатъ своята материална подкрепа на организацията ни; вземане мѣрки за събиране на дълговетѣ къмъ организацията отъ дружества и частни лица; правене на голѣми икономии.

Финансовото положение

на организацията ни се вижда въ подробности отъ приложенитѣ въ края на настоящия отчетъ таблици. Общо взето това положение е следното: предвидениятъ отъ X ред. конгресъ бюджетъ за 1937 г. въ размѣръ на 418,000 лв. можа да се реализира само въ размѣръ на 278,771 лв. Значи останаха нереализирани постъпления въ размѣръ на 139,229 лв. И при така реализираниятъ бюджетъ все пакъ, при 278,771 лв. приходъ и 255,061 лв. разходъ, чрезъ разумно правене на най-необходимитѣ разходи и чрезъ икономии, можа да се реализира и презъ отчетното време единъ излишъкъ отъ 23,711 лв., къмъ която сума трѣбва да се прибавятъ 3,000 лв. разходъ за 1938 г. — авансъ за написване на т. II отъ книгата „Освободителнитѣ борби на Македония“ и 2207 лв. още не събранъ разходъ за смѣтка на календара за 1938 г. Съ този реализиранъ излишъкъ и остатѣцитѣ отъ миналото сегашното общо финансово положение на организацията ни е следното: 30,577 лв. разполагаеми срѣдства за общитѣ нужди на организацията ни; 12,997 лв. разполагаеми срѣдства за издържка на списанието ни „Илюстрация Илинденъ“; 701,208 лв. капиталъ на благотворителната ни посмъртна каса; 32,401 лв. фондъ благотворителность; 27,343 лв. фондъ братска могила; 237,354 лв. капиталъ въ складъ, покщнина и др. Тѣзи срѣдства на организацията ни сж въ: „Македонски Наученъ Институтъ“ 525,730 лв.; въ „Македонска Кооперативна Банка“ 204,489 лв.; въ „Македонска Народна Банка“ 14,740 лв.; длъжници по документи и гаранции 60,432 лв.; покщнина 53,845 лв.; складъ 181,999 лв. и на лице въ касата 646 лв. Това е чистата смѣтка, безъ 88,746 лв. вземания отъ длъжници за 1937 г. и 1,273,501 лв. по смѣтка съмнителни взимания. Съ правенитѣ икономии и съ реализирания при труднитѣ условия излишъкъ Р. Т. не се хвали, защото и то разбира, че организацията ни не е капиталистическо сдружение, което има за задача само да трупя капитали, но, при наличнитѣ условия, то смѣта, че не е сгрѣшило, като се е въздържало да прави излишни разходи за безрезултатна дейность. Надѣваме се на по-благоприятни времена. Нека тогава бждещитѣ Р. Т. не намѣрятъ касата ни праздна, та да могатъ поне тѣ тогава да се похвалятъ съ по-голѣма ползотворна дейность. Ние само се ласкаемъ отъ увѣреността, че конгресътъ правилно ще оцени трудътъ и усилията ни, особено на касиера г-нъ Антонъ Кецкаровъ, приложени, за да се поставятъ въ пълна ясность смѣткитѣ на организацията ни и да се разпредѣлятъ така, щото да се знае отъ кжде и до

колко може да се разполага при задоволяването съответният нужди на организационната ни дейност. Ако това разпределение удобрявате, узаконете го и за въ бждеще.

Благотворителната ни посмъртна каса

и презъ отчетното време отне на Р. Т. много грижи и време. То въ много свои заседания обмисля въпроса, какъ да пригоди касата къмъ изискванията на „Държавния надзоръ върху частнитъ застрахователни предприятия и пр.“ Сега то е въ преговоръ съ застрахователни дружества, за да направи при тѣхъ преусигуровка на редовитѣ членове на посмъртната ни каса. Ако преговоритѣ до датата на XI ред. конгресъ не ни доведатъ до осъществяването на преусигуровката, конгресътъ ще трѣбва да реши, какво да се прави за въ бждеще. Положението на касата сега е следното: до X ред. конгр. редовнитѣ членове бѣха 178. Въ скоро време следъ конгреса уредиха си смѣткитѣ и възстановиха правата си 4 души, та числото на редовнитѣ членове стана 182. Отъ тѣхъ презъ 1937 г. се поминаха 8 души, а трима, именно: Антонъ Кецкаровъ, Екатерина Арнаудова и Димитъръ Спространовъ, въ желанието си да засилятъ благотворителния фондъ, отказаха се отъ членството си въ касата, като всички досегашни свои вноски въ благотворителната посм. каса пожертвуваха и пожелаха да бждатъ прехвърлени въ фондъ благотворителностъ. Р. Т. имъ благодари за тоя тѣхенъ благороденъ жестъ. И така, безъ тия 11 души сега касата ни има 171 редовни членове. Финансовото ѝ положение е следното: отъ минали години до 31 декемврий 1936 г. включит. 704,436 лв. Отъ 1 януарий 1937 г. до 31 декемврий 1937 г. включително постъпили 38,451 лв., всичко 742,887 лв. Изразходвани сж за изплащане посмъртни помощи, данъкъ на държавния контролъ върху застрахователнитѣ дружества и канц. разноски 41,679 лв. Оставатъ на лице 701,208 лв.

Поминаха се

презъ отчетната година 9 наши другари, а именно: Александъръ Велевъ отъ Охридъ, Георги Байровъ отъ Панагюрище, Стефанъ Ат. Ивановъ, отъ с. Баница — Леринско, Христо Усталаковъ, отъ с. Бугариево — Солунско, Никола П. Ракиджиевъ отъ Кукушъ, Александъръ Пешевъ отъ с. Смолско — Пирдопско, Захария Щумлянска отъ с. Могила — Битолско, Василъ Сот. Кършаковъ отъ с. Косниецъ — Костурско и Илия Биолчавъ отъ Прилѣпъ. Освенъ споменатитѣ другари, поминаха се и бележититѣ наши съотечественици: профес. д-ръ Любомиръ Милетичъ отъ Щипъ, Антонъ Страшимировъ по потекло отъ с. Баня — Разложко и Високопреосвещения Скопски Митрополитъ Неофитъ отъ Охридъ. Да почетемъ паметъта имъ съ ставане на крака. Богъ да ги прости, вѣчна имъ паметъ.

Отъ деветѣтѣ покойници другари осъмѣтѣ бѣха и членове на благот. посм. каса, на наследнитѣ на които своевременно се изплати посмъртна помощъ общо въ размѣръ на 35,629 лв.

Културно-просвѣтната дейностъ

на Р. Т. бѣ ограничена въ рамкитѣ на възможността. Въ това отношение презъ изтеклата година можа да се извърши само следното:

1. Макаръ и абонатитѣ много да намалѣха, съ рискъ на загуба, продължи се издаването на

списанието ни „Илюстрация Илинденъ“ То излиза редовно всѣки месецъ, изпълнявайки, при условията, въ които се работи, начертаната му отъ конгреситѣ програма. На конгреса предстои да посочи дефектитѣ, ако такива намира, за да се избѣгнатъ въ бждеще. Сега списанието се печати въ 1500 екземпляра. Въ началото на годината по списъкъ имаме 1426 абонати, отъ които 518 въ София, 828 въ провинцията, 68 въ странство и гратисъ 12, а сега — въ края на годината тѣ сж: 1311, отъ които 479 въ София, 726 въ провинцията, 80 въ странство и 26 гратисъ.

Отъ абонатитѣ сж си изплатили абонамента 557 души, отъ които 231 въ София, 261 въ провинцията, 15 въ странство. Дължатъ 728 абонати, отъ които 198 въ София, 465 отъ провинцията, 65 отъ странство и 26 бр. гратисъ. Приходътъ и разходътъ на списанието презъ отчетната година е: 110,906 лв. разходъ, 123,904 лв. приходъ. До сега, безъ неиздължилитѣ се 728 абонати, чистиятъ приходъ отъ списанието е 12,997 лв. Съ тази сума, заедно съ недоборитѣ отъ списанието, Р. Т. е на мнѣние да се постави началото за образуването на фондъ „Илюстрация Илинденъ“.

2) По случай празника ни „Илинденъ“ и тззи година се издаде „Илинденски листъ“ съ отзиви и преценки на Илинденското възстание отъ видни чужденци и дипломати. Бѣха напечатани 4429 броя, за които се изразходваха 2962 лв. Въ провинцията се изпратиха 3210 броя, въ странство 100 броя, въ София се пласираха 1100 бр., отъ изпратенитѣ, повърнати, останаха непласирани 460 бр. Безъ да сж се издължили всички, на които бѣ изпратенъ, до сега за смѣтка на „Илинденски листъ“ 1937 г. сж получени въ касата 9,551 лв., т. е. 6,589 лв. повече отъ направения за него рззходъ.

3) Издаде се календаръ „Илинденъ“ за 1938 г. съ портрета на Иванъ Гарвановъ, трагично загиналъ заедно съ Борисъ Сарафовъ. Календарътъ се издаде въ 7,980 екземпляра, за които се изразходваха 8611 лв. Въ провинцията и въ странство се изпратиха 5900 екземпляра, а въ София се пласираха 1674 екземпляра. Отъ провинцията и странство до сега сж се издължили за 240 екземпляра. Останаха неразпродадени 406 екземпл. безъ да влизатъ въ това число екземпляритѣ, които евентуално бждатъ върнати отъ провинцията и странство. За смѣтка на календаря до сега сж получени отъ София, провинцията и странство 6404 лв. Значи за сега отъ календаря има дефицитъ отъ 2207 лв. Но, понеже още е рано, та всички, на които календарътъ е изпратенъ за пласирине, не сж се отчетли, надѣваме се, че, както всѣка година, така и сега, ще имаме за смѣтка на календаря постъпления, които не само ще покрятъ посочениятъ дефицитъ, а ще остане и печалба.

4. Съ протоколъ № 7 отъ 19. VII. 1937 г. Р. Т. възложи на г-нъ Христо Силяновъ да напише томъ II отъ книгата „Освободителнитѣ борби на Македония“, който да обхване периода отъ Илинденското възстание до младотурския превратъ (1903—1908 г.) и да не надмине повече отъ 25 печатни коли. За труда да му се заплати по 1500 лв. на печатна кола, като презъ десетмесечния срокъ му се плаща въ авансъ по 3000 лв. месечно, а остатъка да му се изплати следъ издаването на книгата.

5) И тази година условията не позволиха да се осъществи плана на Р. Т. за изнасяне на редъ

публични сказки. Успѣ се да се устрои само една беседа върху книгата: „България — минало и бъдеще“ отъ сърбския писателъ Савичъ. Освенъ това нѣколцина членове — илинденци използваша вечеринки и утра на нѣкои дружества, въ които съ сказки изтъкнаха значението и величието на Илинденската епопея.

6) Патронниятъ ни празникъ „Илинденъ“ се отпразднува при възможната тържественостъ съ молебень и панихида въ черква и се положи венецъ за покойниците другари. Речъ въ черквата не можа да се държи. По независящи отъ Р. Т. причини не можа да се даде и приготвеното Илинденско утро съ сказка и концертна програма.

7) Съ културно-просвѣтна целъ и за засилване на фонда благотворителностъ се приготви съ благосклонното участие на г-нъ В. Чернодрински и трупата му да се даде пиесата „Македонска кървава сватба“. Всичко бѣше готово, билетитѣ всички разпродадени, но пакъ по независящи отъ Р. Т. причини, пиесата не можа да се даде.

8) И презъ отчетната година Р. Т. винаги е било въ близки братски връзки съ всички родолюбиви организации въ царството, съ всички временни комитети за родолюбиви инициативи и особено съ останалитѣ да функциониратъ македонски легални организации. Било по свой починъ или по покана, то се е отзовало винаги съ готовностъ да вземе участие или подкрепи всѣка родолюбива акция, да поздрави лично, съ писма или телеграми всѣко родолюбиво тържество, конгресъ и др. Презъ изтеклата година Р. Т. има и радостта да поздрави Царския Домъ съ раждането на Престолонаследника, Негово Царско Височество Князь Симеонъ Търновски, на който поздравъ се получи Височайши отговоръ: „Искрено благодаря Вамъ и на членоветѣ отъ организацията за любезнитѣ поздравии и хубави пожелания по случай раждането на Престолонаследника. Царьтъ“.

Освенъ това Р. Т. не пропусна и нито единъ случай, за да подържа близки сношения и връзки съ предани на културно-просвѣтното ни дѣло общественици въ царството и въ чужбина.

Библиотеката

ни системно се подреди. Наличнитѣ книги се разпредѣлиха: 1) печатни произведения и документи, третиращи въпроса за нашето освободително движение и особено Илинденската епопея; 2) научни книги отъ общъ исторически и общественъ характеръ; 3) белетристика. За да бждатъ книгитѣ наредени по отдѣли, купи се за библиотеката още единъ шкафъ. Остава за въ бъдеще, при материална възможностъ, като се прави добъръ подборъ на книги, библиотеката съответно да се попълни, за да може въ достатъчни размѣри да отговаря на предназначението си. За сега тя разполага съ 1243 книги, отъ които презъ отчетното време сж доставени 7 книги на стойностъ 810 лв. и 114 книги, получени даромъ. 109 отъ подаренитѣ 114 книги сж отъ „Славянското дружество“, на което Р. Т. писмено поднесе своята сърдечна благодарностъ и му поднесе въ даръ изданията на нашата организация.

Фондъ благотворителностъ,

отъ който материално да се помага на нуждающи се илинденци, съгласно решението на X ред. конгресъ, презъ изтеклата година се основа.

Въ него до сега сж постъпили следнитѣ суми: пожертвования — отъ Антонъ Кецкаровъ 2440 лв., Екатерина Арнаудова 2270 лв., Димитъръ Спространовъ 1340 лв., Лазаръ Киселинчевъ 625 лв., Стойна Ракиджиева 500 лв., Екатерина Д. Пенюшлиева 500 лв., А. Д. „Стопанско Развитие“ 400 лв., Иванъ Лѣомчевъ 400 лв., Христо Шалдевъ 200 лв., Цинкография „Отецъ Паисий“ 141 лв., четирима пожертвуватели по 100 и по-малко отъ 100 лв. — 285 лв. На всички пожертвуватели Р. Т. е поднесло своитѣ благодарности писмено или устно. Благодарностъ имъ дължи и конгресътъ. Освенъ горнитѣ суми въ фонда постъпиха още: 1300 лв. отъ лихви, 22,000 лв., събрани онѣ длъжници къмъ склада и, съгласно решението на X ред. конгресъ, прехвърлени въ фонда. Всичко въ фондъ благотворителностъ сж постъпили 32,401 лв. Началото е твърде задоволително. Дано това добро начало се прегърне отъ всички ни съ въодушевление, та фондътъ въ скоро време да се издигне въ такава висота, щото да може напълно да задоволява нуждитѣ за които е предназначеоъ. Р. Т. предлага: фондътъ благотворителностъ да е неприкосовенъ. За благотворителностъ всѣко дружество може да използва само лихвитѣ отъ внесенія въ фонда отъ него капиталъ. Ежегодно капиталътъ на фонда се увеличава; 1) отъ частъ отъ евентуалнитѣ излишци въ касата на организацията, която частъ да се опредѣля, въ рамкитѣ на възможността, отъ Р. Т. въ края на всѣка година при приключване на смѣткитѣ; 2) отъ цѣлия чистъ приходъ отъ давани отъ дружествата специално за фонда преставления, вечеринки, утра и др.; 3) отъ завещания, дарения на частни лица, учреждения и др. Ако конгресътъ удобрява горното, нека въ тая смисълъ изработи и правилникъ за фонда. Презъ изтеклата година отъ лихвитѣ на фонда и отъ общитѣ срѣдства на организацията се изразходваха общо 7,128 лв. за подпомагане на крайно бедни илинденци.

Господа делегати,

Ето това е дейността на Р. Т. презъ изтеклата 1937 г., безъ да израждаме всичкитѣ затруднения, които ежедневно трѣбваше да се преодоляватъ, за да се постигне тя. Самото Р. Т. разбира, че тая дейностъ не е въ размѣри, въ каквито трѣбва да е, но то е и съ съзнанието, че работи най-добросъвестно и упорито, за да изпълни дълга си. Очакваме преценката на тая ни дейностъ отъ Ваша страна. Преценявайте обстойно, строго, но справедливо, за да се изтъкнатъ недостатъцитѣ на миналото и се начертае пътятъ на бъдещето за по-голъма и по-ползотворна дейностъ.

Да е живъ нашиятъ идеалъ!

Да се осъществи той въ най-близки дни, за да пребже въ вѣки,

Председателъ: *Димитъръ п. Пандовъ*
 Подпредседателъ: *Миланъ Матовъ*
 Секретаръ: *Димитъръ Спространовъ*
 Касиеръ: *Антонъ Кецкаровъ*

Съветници: { *Лазаръ Киселинчевъ*
Лазаръ Гошевъ
Димитъръ Лазаровъ

17 I 1938 год.

ВЕДАОМОСТЪ
за положението на свѣткитѣ на Илинденската Организация отъ 1 януарий до 1 януарий 1938 год.

№ по редъ	Наименование на партидитѣ	О Б Щ Ъ О Б О Р О Т Ъ				О С Т А Т Ъ Ц И					
		Остатѣкъ на 1. I. 1937 г. лева	Некасови пера презъ 1937 г. лева	Касови пера презъ 1937 г. лева	ВСИЧКО лева	Остатѣкъ на 1. I. 1937 г. лева	Некасови пера презъ 1937 г. лева	Касови пера презъ 1937 г. лева	ВСИЧКО лева	АКТИВЪ лева	ПАСИВЪ лева
1	Каса	947	—	357,820	358,767	—	—	358,121	358,121	646	—
2	Общи разности и приходи	—	—	101,680	101,680	54,273	—	77,984	132,257	—	30,577
3	Благот. посм. каса	—	6,050	35,629	41,679	704,436	—	38,451	742,887	—	701,208
4	Сп. "Илюстр. Илинденъ"	—	—	110,906	110,906	—	—	123,904	123,904	—	12,998
5	фондъ "Братска могила"	—	—	—	—	—	6,050	26,351	32,401	—	32,401
6	фондъ "Братска могила"	—	—	—	—	26,218	—	1,125	27,343	—	27,343
7	Складъ	237,965	—	—	237,965	—	50,611	5,355	55,966	181,999	—
8	Дръжници	63,033	—	3,000	66,033	—	—	5,601	5,601	60,432	—
9	Македонскитѣ Банки	220,947	—	77,331	298,278	—	—	79,049	79,049	219,229	—
10	Макед. Науч. Институтъ	500,000	—	25,730	525,730	—	—	—	—	525,730	—
11	Пожщина	50,000	—	3,845	53,845	—	—	—	—	53,845	—
12	Капиталъ	—	50,611	—	50,611	287,965	—	—	287,964	—	237,354
		1,072,892	56,661	715,941	1,845,494	1,072,892	52,611	715,941	1,845,494	1,041,881	1,041,881

АКТИВЪ

ПОЛОЖЕНИЕ
на свѣткитѣ на 1 януарий 1938 г.

ПАСИВЪ

№ по редъ	Наименование на партидитѣ	Обща сума		Описание	№ по редъ	Наименование на партидитѣ	Обща сума	
		лева	лева				лева	лева
1	Брой въ Касата	646	646	За Благотвор. посмъртна каса	1	701,208	701,208	
2	Въ Македонски Наученъ Институтъ	525,730	525,730	За фондъ "Благотворителностъ"	2	32,401	32,401	
3	Въ Македонската Народна Банка	14,740	14,740	За фондъ "Братска могила"	3	27,343	27,343	
4	Въ Макед. Кооперативна Банка	204,489	204,489	За фондъ на списание "Илюстрация Илинденъ"	4	12,998	12,998	
5	а) Въ длъжности по записъ и гаранции б) Въ авансъ за написване II томъ на кн. Освобод. борба на Македония	57,432	57,432	подъ разположение на "общи приходи и разходи"	5	30,577	30,577	
6	Въ пожщина (безъ библиотека)	806,037	806,037	Капиталъ	6	804,527	804,527	
7	Въ складъ (книги и др.)	181,999	181,999			237,354	237,354	
		1,041,881	1,041,881			1,041,881	1,041,881	

РЖКОВОДНО ТЪЛО:
Председателъ: Димитъръ П. Пандовъ
Подпредседателъ: Миланъ Матовъ
Секретаръ: Дим. Ст. Спиростровевъ
Касиръ: Антонъ Кеќкаровъ

Членове:
Лазаръ Киселинчовъ
Димитъръ Лазаровъ
Лазаръ Гошевъ

ДОКЛАДЪ на Контролната Комисия за X-ия редовен конгресъ на Илинденската Организация
Господа делегати,

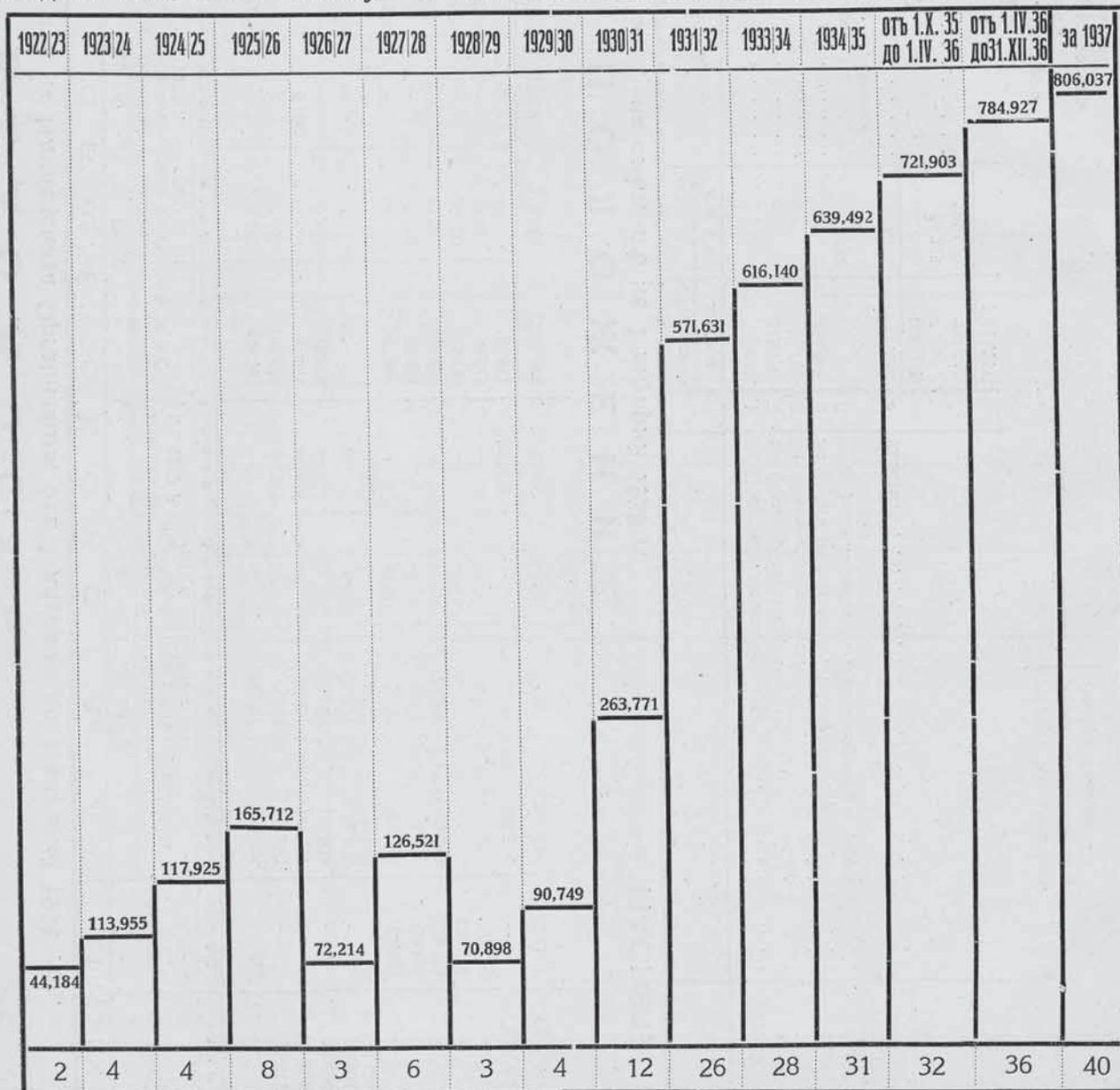
Контролната комисия презъ отчетната 1937 година, отъ 1. I. 1937 до 31. XII. 1937 год., освенъ дето е направила навреме нужнитѣ ревизии, сега въ края на годината, провѣри най-внимателно всички счетоводни книги, квитанции и разписки, и намѣри, че всичко е заведено и приключено редовно и правилно. Подробности за това се виждатъ въ горе-изложенитѣ таблици.

На основание на това Контролната комисия моли Конгреса да приеме въпросния отчетъ за редовенъ и да освободи Ръководното тѣло, включително касиера, и контролната комисия отъ всѣкаква отговорност.

КОНТРОЛНА КОМИСИЯ: { Иванъ Лѣмчевъ
Аристидъ Дамяновъ
Траянъ Коновъ

ДИАГРАМА

за движението на наличнитѣ суми на Илинденската организация отъ 1922 г. до 31. XII. 1937 г.

Попъ Христо отъ Крушово.

На 12 Септември т. г. почина на 93 год. възраст Попъ Христо отъ Крушово, единъ отъ заслужилитѣ ратници за църковното и политическо освобождение на Македония. Той е роденъ презъ 1844 г. въ с. Сопотница. Баща му — попъ Стефанъ Милевъ — билъ свещеникъ въ с. село и той пръвъ научилъ Христо да чете и пише, разбира се по славянски. Въ тоя македонски край никога не е прониквалъ гръцки езикъ, ако и да е билъ вѣковно подвластенъ на гръцкитѣ владици. Свещеницитѣ сж били всѣкога българи и въ църквитѣ се е служило само на църковно славянски езикъ. Въ селскитѣ манастирски килии децата учили сжщо само по славянски. Покойниятъ попъ Христо е билъ ученолюбиво дете, сжщо и братъ му Иванъ, затова баща

Попъ Христо — Крушово

имъ ги е училъ да станатъ свещеници. Не само бащата на попъ Христо, но и дѣдо му и прадѣдо му и пр. сж били такива. Какъ можеше баща му да остави да се прекъсне тая сжжа и народополезна традиция? Затова той изпратилъ двамата си синове въ Кичевския манастиръ „св. Пречиста“, кждето по това време имало добре уредено за времето си училище. Игуменъ на тоя знаменитъ за българщината манастиръ билъ Иеромонахъ Х. Теодосий, чичо на Козма — дебърския владика, който по онова време тоже билъ въ манастира като дяконъ. Следъ 3 годишно учение Христо билъ поканенъ за учителъ въ манастира „Тополица“ и още на 17—18 год. възраст той вече изпълнява своя дългъ — да просвѣщава своитѣ братя. Следъ

2—3 години билъ ржкоположенъ за свещеникъ отъ Охридския владика Мелетия, който и му предложилъ да му продаде вакантната Ракитнишка енория. Но попъ Христо, братъ му Иванъ — тоже ржкоположенъ, и баща му заявили на владиката, че се отказватъ отъ Патриаршията и затова попъ Христо не приелъ енорията, а се прибралъ въ Сопотница да помага на баща си и да учи децата отъ сжщото и околнитѣ села.

Презъ зимата на 1869 г., нѣколко дена преди Божикъ, пристигнали въ Сопотница нѣколко крушовчани да поканятъ попъ Христо за енорийски свещеникъ. Тѣ обяснили, че на нѣколко пжти се опитали да превзематъ отъ гръкоманитѣ едната църква съ помощта на други по стари български свещеници, но не сполучвали, защото гръкоманитѣ съ бой и заплашване изпжждали тия свещеници, Сега се спрѣли на младото попче. Попъ Христо съ радостъ още сжщата нощъ, заедно съ пратеницитѣ, отишълъ въ Крушово. Тукъ борбата между българитѣ и гръкоманитѣ била стигнала своя връхъ. Нѣколкото дни до Божикъ били достатъчни ентузиазъмътъ да залѣе наново крушовчани и презъ нощта на празника всички се стекли около църквата, която искали да превзематъ. Младежи влѣзли презъ камбанарията, отключили и народътъ изпълнилъ църквата. Попъ Христо веднага започналъ Божествена служба на църковно-славянски езикъ. Народътъ ликувалъ отъ радостъ, че следъ толкова вѣковно църковно робство най после можелъ да се моли на своя езикъ. Гръкоманитѣ, като разбрали за станалото, обиколили църквата, начело съ своитѣ свещеници и искали да изпждятъ българския свещеникъ и да служатъ на гръцки. Но предъ упорството на българитѣ, решени на сила да пазятъ своята придобивка, тѣ отстжпили, утѣшавани отъ полицията, че на следния день ще имъ се върне църквата, а попъ Христа ще изгонятъ отъ Крушово. Нито на следния день, нито по-после, обаче, е могло да стане това и побѣдата на българитѣ постепенно била затвърдена. Първата българска енория била наречена „Попъ Христо махлеси“ и съ такъвъ печатъ е била снабдена. Дълго време попъ Христо не е могълъ да ходи свободно дори и посрѣдъ бѣлъ день изъ града и винаги е билъ придружаванъ отъ пазачи. Гръцкитѣ попове сж били тѣй дрѣзки, че, гдето и да го срѣщали, се спущали да го биятъ и не го оставяли да рси по българскитѣ кжщи. Гръкоманитѣ въ Крушово, властвували толкова дълго време, не могли да понесатъ тежкия ударъ и на попъ Христо трѣбвало голѣмъ куражъ и търпение, за да не отстжпи. Въ Крушово по това време имало силна и организирана българщина. Дошли още двама български свещеници, но не могли да се задържатъ. Дошли други и постепенно Крушово станало твърдина на българската църква, както по-после стана твърдина и въ борбата противъ турското робство.

Следъ освобождението на България Македония не се отчая и поведе борба за освобождението си. За организирана работа още не можело да се говори, но комитски чети вече започнали да чистятъ злитѣ турци, които ограбвали и тероризирали българското население. Войводитѣ на нѣкои отъ тия чети влѣзли въ връзка съ Попъ Христо и той станалъ тѣхенъ ятакъ въ Крушово и ржководителъ

на зараждащата се въ града и околността организация. Наскоро той влѣзъл въ връзка съ охридскитѣ и др. дѣтели и започва сериозна работа. Правятъ се опити да се достави оржие; прави се събрание въ Слѣпчанския манастиръ, но едно предателство скоро турило край на това патриотично дѣло. Турцитѣ узнали съучастницитѣ и твърде бързо ги изловило презъ 1881 год. Въ това число билъ и попъ Христо. Турското население било изплашено и ожесточено отъ многото убийства, които комититѣ извършили. То страшно ненавидяло като съучастници, понеже отървали отъ ноктитѣ на нѣкои боеве нѣколкото български момичета, които щѣли да бждатъ потурчени. Попъ Христо билъ въ връзка съ войводитѣ брата Чакревици, чиято трагична сждба въ Прилепъ е добре известна и възпѣта въ специална пѣсенъ; съ Михаилъ отъ Бѣлица, Илиа Делия отъ Мало Илино, Мицко Лотовчето, Ангеле отъ с. Церъ и др. Тоя последния дошълъ въ Крушово презъ едни пости съ 3—4 момчета за причастие и престоялъ нѣколко дена. Тукъ не е мѣсто да се изброяватъ и описватъ събитията отъ 1881 г., колкото интересни, толкова малко известни, въ които Попъ Христо е билъ активенъ участникъ.

На 2 Априлъ 1881 год. Риза Бей потеглилъ отъ Битоля съ потеря отъ около 250 души, да излови ятацитѣ. Миналъ презъ с. Сопотница и арестува въ братята на попъ Хаисто — попъ Иванъ и Атанасъ. Потерата, водена отъ гъркомани, пристигнала въ Крушово на Велики Четвъртъкъ презъ нощта, и веднага заобиколила църквата. Риза бей заповѣдалъ да излѣзе попъ Христо, който въ това време чель дванадесетѣ евангелии. Въ църквата,

която била препълнена съ богомолци, настаналъ голѣмъ смутъ. Множеството не искало да остави любимия си попъ Христо и искало да свърже съ неговата сждба и тая на цѣлата българщина въ Крушово. Попъ Христо схваналъ добре положението и безполезността отъ жертвитѣ, съблича одеждитѣ си и изпратенъ съ ридание отъ богомолцитѣ, които му целували ржцетѣ и дрехитѣ, се предалъ. Той билъ закаранъ въ битолския затворъ. Наскоро били докарани още 700—800 души българи, между които Д-ръ Робевъ, Наумъ Филевъ, Коста Лимончевъ, Спространови, Зафиръ Бѣлевъ — братъ на дѣдо Натанаилъ, и много други видни българи. Битолскиятъ сждъ осждилъ попъ Христо на 101 години заточение. Следъ 3 год. затворъ въ Битоля изпратенъ билъ въ островъ Митилинъ — въ калето, отъ кждето презъ 1884 г. избѣгалъ.

Начина на бѣгството му отъ калето въ Митилинъ е доста романтично и пълно съ терзания. Следъ шестмесечно скитане по море и по Светогорскитѣ манастири, той се добралъ до Цариградъ, а отъ тамъ на Богоявление 1885 г. пристигналъ въ Варна. До старини, като енорийски свещеникъ служеше въ варненско. Отъ 20 години живѣеше при сина си Никола Поповъ, изсестенъ адвокатъ, общественикъ и бившъ кметъ на Варна, при когото и почина. Погребението му се извършило на 13. IX. съ участието почти на всички варненски енор. свещеници, множество граждани, Македонското благотвор. братство, Д-во „Илindenъ“ и др. Въ църквата при погребението му говориха отецъ П. Икономовъ и председателя на д-во „Илindenъ“, които описаха дѣлата, заслугитѣ и живота на покойния.

Богъ да успокои душата му!

Черковно-училищното дѣло въ гр. Енидже-Вардаръ и околията му

Северозападния дѣлъ отъ голѣмата Солунска равнина, западно отъ долното течение на р. Вардаръ, носи името *Енидже-вардарско поле*, чиято срѣда се обхваща отъ коритото на *Пазарското* или *Енидже-вардарското езеро* — *блато*. Размѣрътъ му не може точно да се опредѣли. Зимно и пролѣтно време, когато водитѣ му се разливатъ, то достига до 30 клм. дължина и 15 клм. широчина; лѣтно време много намалява. Брѣговѣтѣ му отъ всѣкъде сж плитки и обраснали съ високи и блатливи тревы и буйни трѣстики. Само въ срѣдната частъ е чисто и има тѣсни ивици открити мѣста съ дълбочина до 4—5 м. Срѣдната му дълбочина е до 2 м.; толкова е и неговата надморска височина.

Езерото е богато съ шаранъ, сомъ и щука и дава храна на хиляди семейства. Сжщо тѣй, то гъмжи отъ блатливи патици, чиито яйца на пролѣтъ се събиратъ отъ мѣстнитѣ жители. То е елдорадо за ловъ. Ето една картина на езерото:¹⁾

„Влѣзохме въ лодката четирма и плувахме по течението на синята мъгла. Обзе ни едно особено усѣщане на подемъ, като че ли се устремихме въ пространството. Нищо не се виждаше, даже мжтната вода, по която се движехме. Надъ главитѣ ни

бързо се полюляваха и изчезваха клоне, като черни, таинствени предмети. Ние се движехме съ голѣма бързина.

Мъглата започна да оредява и неочаквано се дръпна, като откри околната мѣстность.

Лодкитѣ ни бѣгаха по широкъ каналъ, край насъ се движеха гори полунаводнени, черни безлистни дървета и пълзящи растения, легнали и треперящи надъ калната вода.

Тукъ-таме се откриваха пространства съ черна трѣстика, между които неподвижно седѣха и гледаха чудовищни маслозелени жаби. Тѣ имаха голѣми очи съ жълти кржгове около тѣхъ, сякашъ носѣха фантастични златни очила.

Отклонихме се отъ широката рѣка и почнахме да се провираме между чернитѣ сводове на дървета и тунели отъ преплетени клони. Плувахме бавно. Роякъ диви птици се виеха надъ главитѣ ни.

Отъ едно гнѣздо изхвъркна соколъ и разнесе силна миризма на мърша. Ние навлѣзнахме въ малки лагуни, отъ които се виждаха открити пространства вода.

Диви патици и гжски се дигаха. Зърнахъ неподвижни и съзерцателни жерави, които се оглеждаха въ тихата блатна вода.

¹⁾ Изъ книгата „Изповѣдта на единъ македонски четникъ“ отъ Албертъ Сониксенъ.

гр. Гумендже

Дърветата започнаха да оредяват: плавахме по тѣсенъ воденъ пѣтъ. Неочаквано излѣзохме въ открито езеро, и срещу насъ — малъкъ островъ, на чийто брѣгъ имаше две папурови колиби. Отъ едната димѣше.

Чу се викъ и около 20 души излѣзнаха отъ колибитѣ. Това бѣха хора съ дълги коси, нѣкои съ бради, но всички облѣчени съ познатитѣ сиви потури и бѣли навуца. Тѣ се събраха при пристана и едновременно ни поздравиха съ „ура“. Нашитѣ хора отъ лодката имъ отговориха.¹⁾

„Това е нашиятъ постояненъ гарнизонъ, обясни ми Лука, воденски околийски войвода.

Тоя островъ, както и цѣлото езеро, бѣше непревземаемата крепостъ на Апостолъ Петковъ — „Енидже-вардарското Слънце“, откъдето той съеше страхъ и трепетъ у всички врагове“.

Пазарското езеро се излива въ Солунския заливъ чрезъ една широка тинеста рѣка — Каразмакъ (черно тресавище).

Отъ къмъ западната страна на езерото се простира най-плодородната частъ на Солунската равнина, която ражда най-доброкачествени и въ голѣмо изобилие: оризъ, памукъ, сусамъ, афионъ, смокини, нарове и др.

Околността е богата съ отлични лозя и тютюнища.

Това растително богатство се дължи на Срѣдиземноморския климатъ на равнината.

Най-важна съобщителна артерия е желѣзницата Битоля — Солунъ. Наблизо желѣзницата ми-

нава прочутия мостъ надъ р. Вардаръ, който е дълъгъ 300 крачки.

Ениджеварската околия има около 43,000 жители, отъ които 20,080 българи — екзархисти, 10,416 българи — патриаршисти, 320 българи — униати, 80 протестанти, чисти гърци само 25 семейства, турци 9,485, 1,827 цигани, 274 власи и пр. при 92 селища (2 града и 90 села).

* *

Центъръ на околията е градъ Енидже-Вардаръ или, както го нарича тамошния народъ, *Пазаръ*. Тоя градъ е новъ и дължи произхода си отъ турското нашествие. Въ града има гробъ на голѣмъ турски достойникъ, казватъ, на Лала-Шехинъ паша, завладетелъ на тия мѣста.

На 5 клм. отъ града, къмъ юго-изтокъ, се намиратъ развалини — една стена и голѣмъ резервоаръ — остатъци отъ древния градъ *Пела*, столицата на Александъръ Велики.

Въ първитѣ времена отъ основаването градътъ е билъ чисто турско селище.

По-късно, въ турскитѣ домове на града били поселвани доброволно и силомъ българи отъ съседнитѣ села за домашна прислуга. Едва когато стихнали буритѣ отъ турското нашествие, градътъ лека-полека се населва отъ българи.

Пѣтешественикътъ на веницианската република Лоренцо Бернардо, който презъ 1590 г. е миналъ край тия мѣста, бележи. „Тукъ живѣятъ българи и мостътъ на Вардара е граница между България и Тесалия. Съвсемъ близо до моста има една къща,

¹⁾ Сжщата книга.

отъ която излѣзе една млада българка и ни предложи безквасенъ хлѣбъ²⁾.

За българския характеръ на населението доста е да се спомене, че Павелъ Божигробски е превелъ и печаталъ въ българската печатница на Държиловичъ въ Солунъ презъ 1852 год. така нареченото „Кониково евангелие“ по наречието на с. Кониково (сжщата околия), отъ дето билъ родомъ преводачътъ.

Всичкиятъ пѣтешественици признаватъ българската националностъ на населението.

Ала самото население дълго време е потъвало въ елинското море, за което сж благопрятствували следниятъ условия: 1) околията е до самата врата на Солунъ, дето грѣцкиятъ духъ е билъ винаги мощенъ; 2) наблизю имаше доста грѣцки селища, въ взаимни икономически връзки; 3) полскитъ села сж били чифлигарски и изцѣло зависели отъ волята на свои господари — аги и бегове, лесно подкупими. Кукушани съ своитъ опити да съкрушатъ грѣцкитъ козни, като минатъ въ лоното на унията съ римския папа, насърдчаватъ нѣкои по събудени лица отъ града да се замислятъ за своята народностъ. Презъ 1857—1859 повѣва новъ лѣхъ на българско съзнание и въ пазарско. Тогава на жителнтъ отъ тая околия се разрешило да притежаватъ своя работна земя и свои жилища, защото до 1858 год. не се позволявало на българинътъ да е собственикъ на недвижими имоти. Мнозина отъ тоя край прегърнали унията и около 1860 г. се открило българско училище подъ покровителството на последната. Отъ начало тая пропаганда е била благодѣтелна; тя спасила българската народностъ на своитъ пасоми, особено презъ критическия периодъ за македонското българство — годинитъ 1876—1880/81 (срѣднобългарското възстание руско-турската война) — когато българското църковно-училищно дѣло въ Турция бѣше изпречено срещу два силни врагове: грѣцкото духовенство и турското правителство. Всички български училища въ виляета бѣха затворени и учителитъ пропждени. Само униятското училище въ Енидже крѣеше.

Ала унията искаше своето възнаграждение: отричане, макаръ и постепенно, отъ вѣрата и обрядитъ завѣщани отъ дѣди и предѣди. А това наостри голѣма частъ отъ народа, особено отъ селата, да се опълчатъ противъ подържницитъ на унията. Обстоятелствата се сложиха така че братъ противъ братъ се възправиха и си обявиха жестока борба. Това използва грѣцкото духовенство и успѣ да приеме въ лоното си голѣма частъ отъ народа.

Това положение не можеше да не привлече вниманието на българския духовенъ началникъ — Екзарха. Последниятъ, току-що се завърналъ отъ новоучреденото българско княжество, чиито духовни интереси бѣха повикали тамъ българския свещеноначалникъ.

Заповѣдано бѣше на председателя на Българ. община въ Солунъ да влѣзне въ връзка съ нѣкои по-видни лица отъ Енидже, които често отиваха въ Солунъ по своя работа. Отъ своя страна и самъ Н. Блаженсто правѣше енергични постѣпки предъ централното правителство въ тур. столица. Цѣли десетъ години се правѣха усилия и най-сетне упо-

лититъ постѣпки се увѣнчаха съ успѣхъ. На 24 априлъ 1890 год. ст. ст. въ Енидже се откри българско училище съ единъ учителъ и една учителка и около 35 ученици. Пакъ интриги и пакъ затавяне на току-що роденото училище, което едва на следната 1891/92 уч. година се открива наново и отъ тогава редовно сжществва. Презъ нея година (1891-92) учебното дѣло се представя въ това положение:

Въ околията

6 Основни уч-ща, 9 уч-ли и 421 ученици, въ града 1 основно, 1 класно (I класъ), 3 учители и 52 ученици.

Отъ тогава учебното дѣло взима права посока и, не спъвано, върви напредъ; презъ 1894/95 отвори се II класъ, а презъ 1911/12 училището е вече третокласно.

Понеже градското основно училище е било смѣсено, съ едни и сжщи учители, ние ще представимъ броя на ученицитъ общо.

А	учители	ученици	
1892/93	4 (1)	4	(I класъ)
1894/95	7 (2)	23	(II класъ)
1896/97	5 (2)	29	
1898/99	?	52	
1900/901	6	72	

Това, за централното (енидженското) градско училище.

Колкото въ града учебното дѣло върви бавно, поради спѣнкитъ отъ страна на грѣцкия владика и разцеплението на българитъ (унияти и православни) — толкова въ селата ходѣтъ на учебното дѣло се засиива, както се вижда отъ долната таблица:

Б	училища	учители	ученици	забав.	уч. година
основни	15	21	416 + 378	—	1899/900
класни	2	3	27	—	"
основни	15	29	877	—	1902/903*)
класни	2				

Върхътъ на своето развитие въ учебно отношение предметната околия достигна въ 1911/912 уч. год. По-доле даваме подробни сведения за това развитие презъ споменатата година.

В	Основни у-ща	запис. у-ци	у-ли	I пѣтъ откр.
1	Енидже — центр.	165	5	—
2	" Г. Махала	39	2	—
3	" Долна "	16	1	—
4	Аларе	9	1	—
5	Апостолъ	26	1	—
6	Асъръ-бегово	18	1	—
7	Бобяни	6	1	1892
8	Баровица	165	2	1897
9	Волгаци	15	1	—
10	Бозецъ	49	1	—
11	Вехти пазаръ	17	1	—
12	Геракарци	35	1	1876
13	Вждрица	25	2	—
14	Гурбевци	53	1	1887

²⁾ La Macédoine et sa population Chretienne — D. M. Brancoff.

*) La Macédoine etc. D. M. Brancoff.

Основни у-ща	запис. у-ци	у-ли	1 пжтъ откр.	екзархисти, имало е въ 39 селища основни училища (3 въ Енидже и 1 въ Гумендже).
15 Гумендже	193	5	1866	Освенъ изброенитѣ основни училища въ Енидже-вардар. околия е имало и две класни училища.
16 Гумянъ	12	1	—	1) третокласно въ Енидже, което презъ 1911/12 уч. год. е имало:
17 Кадино	11	1	—	
18 Кониково	18	1	1984	
19 Корнишоръ	47	1	—	
20 Кошиново	22	1	1898	
21 Крива	160	2	1907	
22 Крушаре	13	1	—	
23 Либяхово	14	1	1899	
24 Ливадица	23	1	1903	
25 Литовой	25	1	1889	
26 Мандилево	8	1	1890	
27 Оризари	27	1	1888	
28 Петгжъ	47	1	9033	
29 Петрово	39	1	1888	
30 Пилорикъ	19	1	1888	
31 Радомиръ	19	1	1904	
32 Рамна	28	1	1907	
33 Тумба	56	1	1874	
34 Тушилово	54	1	1908	
35 Чичегжъ	28	1	908/09	
36 Изворъ	20	1	1892	
37 Боймица	187	2	1892	
38 Дебово	18	1	1889	
39 Рамелъ	49	1	1889	
40 Гаргопикъ	90	1	1875	

И тъй, въ цѣлата околия съ 2 града (Енидже и Гумендже) и 67 християнски села, почти всикчи

Г I кл. II кл. III кл. Всич.
записани 21 (9) 13 (2) 13 (2) 47 (13)
напусн. — 3 (1) 3 (1) 6 (2)
минаватъ 13 (4) 6 (1) 9 (1) 28 (6)
останали 2 1 1 4 момч
отъ всикчи записани 38 (11) сж градски деца и 9 (2) селски.

Похарчено за класното училище 21,160 гр. зл.
Библиотеката брсеела 380 екз. прочетни книги.
Второто класно училище е било въ градеца Гумендже.

I кл. II кл. III кл. Всич.
записани 24 (4) 15 (7) 11 (3) 50 (14)
напусн. 9 (3) 2 (1) 1 (0) 12 (4)
минаватъ 14 (1) 7 (0) 7 (3) 28 (4)

Общъ брой на екзарх. кжци 1,540, и 10,260 жители, съ 2,072 деца на училищна възраст (944 жен.), отъ които били записани въ началота на годината 1245 (405 ж.) напуснали 391 (131ж.), минаватъ въ по-горно отдѣление 688 (200ж.). При тѣхъ трѣбва да се придадатъ и 710 забавачи (344ж.).

Учител. персоналъ е броелъ 44 сили 17 ж.
Похарчено 95,290 гроша златни.

Анто Колевъ — Драгалевски

отъ с. Драгалевци (софийско)

Анто К. Драгалевски, младши подофицеръ отъ българската армия, презъ 1900—1903 г. е билъ стражаръ въ София. Като такъвъ, той общува съ македонски четници, чиито разкази за дивни подвизи срещу турски пълчища го увличатъ и той всецѣло се отдава на Македонското освободително дѣло. Въ началото на м. май 1903 г. Анто напуска службата и съ четата на войводата — поручикъ Хр. Саракиновъ заминава за Македония. Кацнали за дневна почивка по високиятъ чукари на Пиринъ, между селата Влахи и Ощава — подъ върха Елъ-Тепе, борцитѣ за свободата на Македония биватъ открити и нападнати отъ турски пълчища. Въ това паметно сражение. споредъ свидетелството на Хр. Саракиновъ въ в. „Реформи“, Анто се е билъ храбро. И когато при една изкусна маневра, Саракиновъ съ нѣколко смѣлчаци ударя турцитѣ въ грѣбъ и последнитѣ се прѣсватъ въ панически бѣгъ, влачейки съ себе си убититѣ и ранени войници, тогава неустрашимиятъ и смѣлъ Анто се спуска подиръ тѣхъ, горящъ отъ желанието да залови живъ турчинъ — робъ и да му вземе феса и маузеровата за споменъ.

Войводата едва е успѣлъ да го спрѣ и върне при четата.

На 10 августъ сжщата 1903 г. Анто отново навлиза въ Македония, сега като четникъ въ четата на войводата — поручикъ Любо Станчевъ съ подвойвода — поручикъ Кочо Настевъ. Скоро четата се озовава въ Димиръ-Хисарско (Сърско), дете ведно съ мѣстнитѣ чети на чело съ дѣдо Илия Кърчовалията, Атанасъ Тешовалията и др.

организираватъ населението за близкото възстание въ Сърския рев. окржгъ.

На 4 септемврий с. г., войводитѣ Кочо Настевъ и Спиро Костовъ съ 22-ма четници, между които е и Анто, пренасяйки оржжие отъ Рззложко за Димиръ-Хасарско, спиратъ за дневна почивка въ чукаритѣ надъ Пиринъ, въ мѣстността „Куклитѣ“. Тукъ обаче, около 3 часа следъ обѣдъ, четата е открита и нападната отъ многоброенъ аскеръ. Боятъ, ожесточенъ и страшенъ, продължилъ до залъзъ слънце съ тежки загуби за четитѣ и огромни за турцитѣ.

На мртъване турцитѣ се прибиратъ въ с. Пиринъ, а четитѣ навлизатъ въ близката гора. Тукъ, отъ направената справка, се указва следното: 6 души убити, а именно: войводата *Спиро Костовъ* отъ гр. Прилепъ, левентъ юнакъ и славенъ пѣснопоецъ и четниците: *Димитъръ Карамочевъ* отъ с. Алфатларе — Силистренско, *Илия Стояновъ* отъ с. Мечкулъ — Петричко, *Митрето* отъ Петричко, *Коста Димитровъ* отъ гр. Видинъ и *Трифунъ Стояновъ* отъ гр. Попово.

Ранени: Войводата *Кочо Настевъ* отъ гр. Солунъ и четниците: *Анто Колевъ — Драгалевски*, тежко раненъ въ лѣвото колѣно; другъ куршумъ пробива патрондаша му, пробива една глиза и тамъ спира; ранени сж още: *Георги Ангеловъ* отъ Софийско и *Димитъръ Х Ивановъ* отъ Горно-Орѣховско.

Въ тоя бой се е отличилъ и подвойводата на четата Христо Сираковъ отъ с. Костелъ, Еленско,

Анте Колевъ—Драгалевски

голѣмъ и неуморимъ борецъ за свободата на Македония, сега живущъ на гара Горна-Орѣховица.

По-късно презъ 1905 година Анто е четникъ

на войводата К. Настевъ. Въ неравенъ бой съ турцитѣ между Огражденъ и Карадачкитѣ колиби — Петричко, Анто е тежко раненъ въ гърдитѣ. Неприятелския куршумъ пробива грѣдния кошъ и излиза презъ гърба му. Благодарение грижитѣ на войводата и четниците, Анто носенъ на рѣже и на гърбъ, е пренесенъ на лечение въ България, дето скоро оздравява.

Презъ Балканската война, Анто, като опитенъ и смѣлъ четникъ, е билъ зачисленъ въ партизанскитѣ отряди на Македоно-Одр. опълчение. Когато отрядътъ въ който е билъ Анто, навлиза, въ Македония, срѣща турскитѣ пълчища въ Кресненското дефиле, дето следъ ожесточенъ и упоритъ бой турцитѣ сж сразени и разнебитени. Въ тоя бой сж били дадени много жертви и отъ дветѣ страни.

Следъ това победоносно сражение отрядътъ не е срещналъ изъ пѣтя си никаква турска съпротива и, ведно съ победоносната българска армия, Анто влиза въ гр. Солунъ.

Отъ Солунъ Анто се озовава съ Мак. — Одр. опълчение при Шаръ-Кьой, дето участвува въ боеветѣ срещу турцитѣ и изтласкването имъ въ морето.

Отъ Шаръ-Кьой Анто се озовава съ опълчениета на Султанъ-Тепе и тамъ храбро се бие съ неприятеля за свободата на Македония, за честята и величието на България.

За всичко това, Анто е награденъ съ орденъ за храбрость.

Гордъ съ своето родолюбие, съ своето славно минало и съ своитѣ подвизи въ боеветѣ съ враговетѣ на българското племе, днесъ Анто Колевъ прекарва своитѣ старини въ родното си село, Драгалевци, при политѣ на Витоша, все така готовъ — пакъ да воюва за свободата на брата-робъ.

Честъ и слава на Анто и на всички герои като него.

Г. Ив. Бѣлевъ.

Иностраннитѣ училища у насъ

Въ книга 80 на Илюстрация „Илинденъ“ съобщихме за нелепоститѣ, съ които се тровятъ крехкитѣ души на онѣзи наши българчета, чиито родители, по нѣкаква необяснима суетность, сж настанали въ чуждестранни учебни заведения, специално за тѣзи, които следватъ френскитѣ колежи.

Българскиятъ народъ, води 4 войни за своето обединение. Тѣ спжнаха неговия подемъ и хвърлиха страната му въ твърде голѣми разочарования. Поради жестокосърдечieto на велики и малки силни на деня земниятъ рай на свѣта, какъвто представляваше България, се обърна на страна на лишенията. Облагодетелствуванитѣ отъ провидението български граждани, които плуваха въ изобилие и доволство, сж подхвърлени на израждане. Следствие на безработица, млади интеллигентни сили чезнатъ отъ лишения и гладъ; женитби и раждания намаляватъ; ежегодния прирѣстъ на населението се смъкна съ 46% — отъ 21.2 на хиляда презъ 1904 г. спада на 11.5 — за 1936 год. Самоубийствата, които до преди войнитѣ се срѣщаха тукъ-таме като крайни изключения, днесъ като нѣкаква епидемия се ширятъ изъ всички слоеве на обществото и се повтарятъ ежедневно и по нѣколко на день. Въобще страната ни преживява твърде тежки дни.

Въпрѣки всичко това, обаче, гордъ въ своето съзнание, че се бори не водимъ отъ преднамѣрена

мъсть и злоба, не отъ империалистични подбуди, за които нѣма нито зародишъ въ неговата свѣсть, не за да завладѣе чужди страни, та като всѣки завоевателъ да изсмуква жизненитѣ сили на поробенитѣ, а съ свещената задача, съ какъвата никой другъ не може да се похвали — да освободи брата робъ и да обедини своето отечество, българинътъ, победенъ безъ да бжде битъ, не унива, не се отчайва.

Убеденъ дълбоко, че истината е безсмъртна, че рано или късно правдата ще възкрѣсне, че достигнатото презъ срѣднитѣ вѣкове величие на българската държава, съ трудъ и постоянство пакъ ще се достигне, проникнатъ отъ пионерската роля, която и за напредъ има да играе, така както е игралъ презъ VIII вѣкъ, когато се създаваше славянската култура и писменость, поласканъ отъ съзнанието, че той именно създаде светиитѣ Кирилъ и Методи, Климента Анелария, Горазда и Наума, възвеличенъ отъ похвалитѣ, които въпрѣки всичко се сипятъ по неговъ адресъ отъ близки и далечни за напредъка, който той проявява въ всички области на интелектуаленъ и матерраленъ просперитетъ, българинътъ съ твърди крачки върви къмъ своя възходъ и всѣки день печели нови позиции за слава и прогресъ.

Това нѣщо не радва всички. Самонадеяността на българина гложди нѣкои съвести. Трѣбва да се

отнеме частъ отъ това самочувство — да се смъкне отъ висинитѣ, въ които плава неговия духъ, малко по-надолу, по низко — въ тинята. За да му се внуши: — Ти българино, не прелъщай се! Ти не си способенъ за нищо; трай и бжди благодаренъ на това, което имашъ. Всичко, на което се радвашъ сега, дължишъ на другитѣ. И много много не хвърчи въ висинитѣ.

Така. Да се убие нѣкакъ си, да се откърти живеецътъ на българския народъ.

И право въ сърдцето: „Презъ VIII вѣкъ славянитѣ се сдобиха съ християнски миссионери (проповѣдници). Двама грѣцки духовници — светитѣ Кирилъ и Методи — бѣха тѣхнитѣ апостоли — 862—885“ — четемъ въ учебника по обща история, глава 39, стр. 338 отъ E. Segond, прегърпѣлъ вече 9 издания, които всички сж тровили, тровятъ и днесъ душата на тѣзи малки българчета отъ френскитѣ колежи, които на празника Свети Кирилъ и Методи, когато учителитѣ имъ ги водятъ да манифестиратъ въ стройни редове ведно съ цѣлата учаща се младежъ се чудятъ, какъ е възможно български така тържествено да славятъ паметята на грѣцки светии, тогава, когато тѣхнитѣ братчета отъ българскитѣ училища крачатъ съ вирната на горе глава отъ самодоволство, че светитѣ братя сж тѣхни родни, тѣхни братя по кръвъ и че земята, която ги е родила е нашия Иерусалимъ, нашата обетована земя, за чието освобождение българската държава сложи на карта своето сществуване и понесе грамадни жертви въ хора, морални и материални поражения.

Това чудовищно злоупотрѣбление съ гостоприемството, което така щедро се указва къмъ чуждестраннитѣ училища, поели ангажиментъ да нагодятъ програми и учебници тождествени съ тѣзи въ народнитѣ ни училища, мина тихо-мълкомъ въ нашата преса, а кждето и да бѣше другаде, щѣше да се вдигне вой противъ това предизвикателство и щѣха да се направятъ дипломатични постѣпки за публичното изгаряне предъ учащи и учащихъ се на тоя опитъ да се убие самочувствието, да се унищожи единството всрѣдъ българския на-

родъ, кждето и да живѣе той и въ която и частъ на онеправданото общо отечество да е роденъ той.

Ние мислимъ, че Министерството на просвѣтата веќе е направило съответни постѣпки и е предупредило, че ако не се зематъ мѣрки за прочистване на всички ереси по отношение достоинства на българския народъ, ще се откаже гостоприемството на чуждестраннитѣ училища, разпространението на които всѣкжде другаде е крайно ограничено и само у насъ, като въ безстопанствена страна се шири и кощунствува съ българското име, което трѣбва да издигнемъ въ култъ въ съзнанието на нашата младежъ.

Истина е, че въобще се злослови по нашъ адресъ. Много отдавна ли бѣше, когато ромънски професори имаха смелостта да изнесатъ предъ свѣта, че нашитѣ велики царе не сж имали нищо българско, а че тѣ сж били чисти ромъни? И какви ли не ни направиха? И диви орди — човѣкоядци, и кървопийци и най-мръсното що го има по свѣта

Това го знаемъ. Има го. Но то е вънъ отъ България и нашитѣ учени достойно разпрѣсватъ заблуденията.

Какъ се е допуснало, обаче, това ужасно нѣщо — да се забива такъво острие въ сърдцето на българската младежъ въ самата България? И кжде сж били контролнитѣ органи при Министерството на просвѣтата и въ какво до сега се е състоялъ тѣхния надзоръ?

Не е ли нужно да се засили контрола върху чуждитѣ училища, тѣй като, щомъ като тѣ си позволяватъ явно, писмено, по най-неоспоримъ начинъ да сѣятъ такива ужасни заблуди, какво остава да се предполага за устната пропаганда противъ ценноститѣ на българския народъ всрѣдъ самия народъ, въ неговата младежъ, бждащето и гордостта му, въ чието сърдце като стихия трѣбва да горятъ и да се развиватъ унаследенитѣ презъ вѣковетѣ дарования и блага на тѣзи, които съ потъта си, съ кръвта си, съ сълзитѣ си сж създали величието на българския родъ.

Положението

Като изключимъ все така застрашителнитѣ за свѣтовния миръ и все така трагични и страхотни кървави стълкновения — не е никакъ неумѣстно да се нарекатъ войни — въ Китай и въ Испания, които продължаватъ съ неотслабваще ожесточение и създаватъ най-големъ грижи на европейскитѣ и на американското правителства; като оставимъ на страна усиления темпъ на въоръжавания въ всички държави — едно явление, което продължава отъ доста време насамъ и като чели вече и не прави особено впечатление, — презъ последния месецъ станаха три събития, които заслужаватъ да спратъ по-особено вниманието ни.

Тия три събития сж: официалното посещение на югославския министъръ-председателъ г. Стоядиновичъ въ Римъ, официалното оттегляне на Италия отъ Обществото на народитѣ и пктуването на френския министъръ на външнитѣ работи въ Полша и изъ странитѣ, съставляващи Малкото съглашение.

За излизането на Италия отъ Обществото на народитѣ споменахме нѣщо и въ миналия брой на „Илинденъ“, но пакъ трѣбва особено да подчертаемъ, че то отбеляза единъ остъръ завой въ развитието на общоевропейскитѣ политически работи. Това излизане бѣ тревоженъ сигналъ за нѣкои по-малки и по-слаби страни, доскоро разчитащи на подкрепа отъ страна на Обществото на народитѣ, въ случай на невъзможностъ сами да се справятъ съ едно опасно за тѣхъ международно усложнение или съ едно нападение на територията имъ. При създаването на два блока отъ сили — блокътъ на авторитарнитѣ държави и блокътъ на Великобритания и Франция (собствено вториятъ не би могълъ, поради доста разтегливитѣ връзки, сществуващи между дветѣ страни, да се нарече „блокъ“) — и при разнебитването на

Обществото на народитѣ като сила, гарантираща ненарушимостта на известни положения, създадени отъ договоритѣ за миръ, повечето отъ малкитѣ народи, кои по-открито и смѣло, кои по-прикрито и предпазливо, започнаха да се грижатъ, да си обезпечаватъ нужната свобода на действие съ огледъ да защитятъ, безъ да се ослабятъ повече на Обществото на народитѣ, държавнитѣ и народнитѣ си интереси. Започнаха и по-малки, по-малкозначителни страни да водятъ своя „реална“ политика. Съюзни договори, разни приятелски спогодби и споразумения, сключени въ годинитѣ следъ войната, когато надъ Европа владѣше единъ духъ на прекалена самонадеяностъ всрѣдъ победителитѣ, а всрѣдъ победенитѣ — духъ на отпадналостъ и отчаяние, сега започнаха да изгубватъ своето значение предъ очертанията на една нова европейска действителностъ, при която израстнаха две, хванати здраво, приятелски, ржка за ржка, многомиллионни сили — Германия и Италия, и дветѣ нови, съ буйни млади сили, впрегнати съ тласъка на велики и живи всрѣдъ самитѣ народи национални идеали въ походъ къмъ все по-големъ и по-високи завоевания. Срещу тѣхъ е и сега наистина силната и велика Англия, но Англия на все още ненапуснатото й „блестяще осамотение“, — Англия, загрижената главно за своитѣ морски и задморски владѣния, и Франция, действително и днесъ силната Франция, но силна може би вече едва само за себе си, за своята защита.

При това положение, чудно ли е, че Полша, която бѣ въ съюзъ съ Франция и сигурно не е забравила и никога нѣма да забрави моралната подкрепа, която полскитѣ патриоти сж намирали винаги всрѣдъ френското общество и предъ френскитѣ правителства въ миналото, въ борбата имъ за освобождение на отечеството, — чудно ли е сега, че тая

Полша заявява на приятелката си Франция, че тя гледа преди всичко да защити своите собствени интереси и прави „реална“ политика с Германия и смъта да бъде свободна да отдели становището си към едно Общество на народите, което вече не представя никаква гаранция срещу евентуално нападение на територията ѝ и изобщо срещу покушения за разстройване на европейския мир!

По време на посещението на френския министър на външните работи в Полша, нъщо въ тоя дух му е било казано от официалните полски мѣста.

Общите санкции, които участващите в ОН държави биха предприели срещу членъ на ОН, нападнал неоправдано нѣкоя от тия държави, бѣха едничката възможна за жевевската институция защита на нападнатия. Съ излизането и на Италия от Обществото на народите тази мѣрка, така неуспѣшно приложена през време на етиопската война, става вече съвсемъ неприложима. Така, напушането на Обществото на народите от Италия автоматически се изрази въ една бърза преориентация въ Полша, въ Югославия и въ Ромъния.

И действително, тия три държави въ последно време започнаха по-самостоятелно да направляват своите външни политики и да застрашават, ако не съ скъсване, поне съ значително разслабване на връзките си съ Франция, което пъкъ значи — косвено засилване позициите на Германия и Италия въ продължаващата игра на политическо надмощие въ Европа.

Франция наблюдаваше отблизо и съ загриженост тази промѣна върѣдъ нѣкои от съюзниците ѝ и приятелите ѝ и безпокойството ѝ въ тая посока се увеличи особено, когато лордъ Халифаксъ отиде по собствень английски, официаленъ, починъ въ Германия да проучи нѣкои работи и да се поразговори съ г. Хитлеръ и съ други отговорни лица на високи политически постове въ тая страна.

Това бѣ моментъ, въ който Франция се видѣ едва ли не съвсемъ осамотена. Тя не биваше да пропушта нито минута по-вече и нейниятъ министъръ на външните работи г. И. Делбосъ тръгна незабавно да опита самъ, непосредствено, пулса на френските симпатии и на политическите намѣрения въ четирите споходени от него държави, и, ако е възможно, да въздействува за предотвратяване на евентуални отдалечавания на нѣкои от тии държави от френската политическа орбита.

Въ Полша г. Делбосъ бѣ посрещнатъ сърдечно, но му се даде да разбере, че въ днешните критически времена и забъркани международни отношения, Полша предпочита сама, свободно, да опредѣли какво да прави въ случай че ѝ се наложи да действува по-енергично по отношение на Обществото на народите, на Съветска Русия или на Германия.

Въ Букурещъ г. Делбосъ бѣ сѣщо сърдечно посрещнатъ. Но въ Ромъния вече се очертаваха събитията, които скоро следъ това посещение на г. Делбосъ се изразиха въ установяване на единъ режимъ, който наложи още на другия день приятелствата на Франция и на ромъно-съветското приятелство г. Титулеску да замине пакъ за чужбина „да се лѣкува“. Управлението на страната се пое от крайни националисти и антисемити, — отъ хора, които, явно, се възхищаватъ от нѣкои от методите на управление и отъ разбиранията на Италия и Германия.

Следъ като германскиятъ и италианскиятъ печатъ, скоро следъ дохождането на власт на г. Гога, се произнесе благоприятно и едва ли не съ поздравления към новия ромънски управителен режимъ, отъ ромънски отговорни мѣста се дадоха изявления и увѣрения, че съ промѣната на управлението не се промѣня външната политика на Ромъния. Все пакъ, особено за Франция тая промѣна крие въ себе си доста голѣми изненади и, въ всѣки случай, забива единъ гвоздей на съмнение въ Парижъ, що се отнася до искреността и здравостта на ромънските връзки съ Франция. Толкова повече, че сега Ромъния и Полша изглежда да се чувствуватъ по-тѣсно сближени поради общността на нуждите и грижите имъ: да стегнатъ редоветъ си откъмъ Съветска Русия, еднакво чувствувана като врагъ, и да очистятъ страните си отъ еврейте. Тия две грижи естествено наклоняватъ Ромъния и Полша по-близо до Германия, известна съ своите враждебни отношения къмъ комунизма и еврейството и това, естествено, е достатъчно за Франция да смѣта тия две страни вече не въ кръга на своите безрезервни, преданни приятели.

Третиятъ етапъ отъ пътуването на г. Делбосъ бѣ Бѣлградъ, една столица, може би повече отъ другите две, посетени отъ него, представляваща политически интересъ за Франция. Приемте отъ югославците бѣ твърде сърдеченъ и въодушевенъ.

Устроени бѣха на г. Делбосъ дори улични манифес-

тации на преданностъ къмъ Франция. Но все пакъ, това бѣха народни настроения, внушени малко отъ опозиционни на правителството срѣди, малко отъ спомените на бойно приятелство съ французите презъ време на световната война. Остриятъ фактъ, обаче, който съ своето дълбоко съдържание, при днешните обстоятелства за Югославия, господствуваше, бѣ официалното посещение на г. Стоядиновичъ въ Римъ и крайно сърдечното му гостуване на г. Мусолини, завършило само единъ день преди пристигането на г. Делбосъ въ Бѣлградъ.

И тукъ въ официалните съобщения, за разговорите, водени отъ г. г. Делбосъ и Стоядиновичъ, се подчертаха традиционните приятелски връзки между Франция и Югославия. Но какъ би могло да бѣде другояче? По-силно, по-убедително отъ всички официални комуникета говори обстоятелството, че Югославия, въ лицето на ръководителя на външната ѝ политика г. Стоядиновичъ, въпръки, че принадлежи още отъ самото начало къмъ групировката Малко Съгласение, което по едно време установи обща външна политика по известни въпроси за държавите, които го съставляватъ, само тръгна да установява непосредствени връзки на приятелство съ Италия, тъй дълго време считана отъ Бѣлградъ за непримиримъ свой врагъ, и то въ едно време, когато съюзницата на Югославия и нейна покровителка до вчера — Франция е едва ли не на ножъ съ Римъ.

Отъ Бѣлградъ г. Делбосъ сигурно си бѣ заминалъ не особено доволенъ, тъй като видѣхме какъ не много късно следъ заминаването му, югославскиятъ министъръ-председателъ отиде на официално приятелско посещение въ Германия, другата съдружница отъ оста Римъ—Берлинъ и голѣма съперница на Франция и инициаторка за прегрупиране на страните въ Европа въ името на едно ново международно устройство, което да постави подъ погребална плоча парижките договори за миръ.

Разбира се, не само наивно, но и признакъ за пълно непризнаване на действителните стремежи на Югославия би било да мислимъ, че тя ще възприеме въ каквато и да е форма значително промѣняване на постановленията на парижките договори, които направиха отъ неотдавнашната малка Сърбия, една почти велика поне въ близкото източно Европа държава. При все това, многозначителенъ си остава фактътъ, че Югославия на г. Стоядиновичъ вече не стѣпва по ударите на френския барабанъ, не държи така педантично за комбинацията на Малкото съгласение, какго бѣ до преди нѣколко години, и дава основание да се предположи, че въ даденъ моментъ може дори и да измѣни на това съгласение, стига да види, че интересите ѝ не сѣ въ безрезервното му поддръжане.

Всичко това означава, че Франция вече не може да разчита при всички случаи на щиковетъ на Малкото съгласение, което пъкъ отъ друга страна значи, че, докато тя, съюзена съ Полша и съ страните отъ Малкото съгласение, до неотдавна бѣ стѣгнала въ желѣзенъ обръчъ Германия, днесъ Германия диша пресвободно, заобиколена отъ номиналните френски съюзници, а самата Франция вече съ чувствувана изоставена и едва ли не обхържена отъ неприятелите. Изрази на това чувство въ Франция дадоха въ последно време и нѣколко отъ първите парижки вестници.

Наистина, г. Делбосъ намѣри въ последната столица, опредѣлена за спохождане при обиколката си — въ Прага — стопроцентова по искреността си приятелство и увѣрение отъ страна на правителството и народа въ вѣрностъ къмъ Франция, но само сигурността на една подкрепа отъ страна на Чехословакия съвсемъ не е достатъчна за Франция, за да продължава тя и за напредъ оная своя политика на диктуване въ Европа, каквато бѣ свикнала да води, като продължение отъ диктовките ѝ при сключването на парижките договори за миръ отъ 1919 г.

Така, развиващите се въ последните дни събития въ Европа иматъ единъ, за насъ тукъ значителенъ за отбелязване, резултатъ: намаление на политическото влияние въ Европа и особено въ югоизточна Европа на Франция и засилващъ се стремежъ за освобождаване отъ опекуството ѝ отъ страна на нейни бивши съюзници и послушници.

Това значи — приближаване на възможностите и на времето за едно преуреджане на нѣкои работи въ Европа и на Балканите включително вече не при атмосферата, която се създаде въ Парижъ следъ войната, но при единъ духъ на повече справедливостъ, при едно живо чувство за обезпечаване на условия, за единъ траенъ миръ, при уважаването и зачитането на жизнените интереси и на живота на всички — малки и голѣми народи.

Ръководното тѣло на Илинденската Организация

СКРЪБНА ВЕСТЬ

Високопрѣосвещениятъ изгнаникъ, Свето Скопскиятъ Митрополитъ

г. г. НЕОФИТЪ

отъ изгнахически страдания, въ домътъ му „Изгнание“ го постигна бланената му кончина вчера, първия свѣтъль Рожденственски день, въ 3 часа следъ обѣдъ.

ВЪЧНА МУ ПАМЯТЬ!

Опѣлото му ще се извърши днесъ, 8 т. м. 4 ч. сл. обѣдъ въ черквата „св. Спасъ“.

Да му се поклонимъ и го изпратимъ до вѣчния му покой.

София, 8 януарий 1938 г.

**Ръководното тѣло на
Илинденската Организация**

Ръководното тѣло на Илинденската организация изказва своята най-сърдечна благодарностъ на столичния лѣкаръ г. д-ръ Наумъ Пасховъ, частна хирургическа клиника, ул. „Аксаковъ“ 18, за подарената отъ него сума 1000 (хиляда) лв., която той внесе вмѣсто вѣнецъ за Блажено починалия на 7 януарий н. г. неговъ чичо, Високопреосвещений Скопски Митрополитъ Неофитъ.

Дружество „Илинденъ“ — Варна

Днесъ почина нашия членъ и знаменосецъ на дружеството ни

ВАСИЛЪ СОТИРОВЪ КЪРШАКОВЪ

роденъ презъ 1868 год. въ с. Косинецъ, костурско

Богъ да упокои душата му въ Царството небесно.

Поканватъ се всички илинденци и негови другари да присѣтствуватъ на погребението, което ще се извърши на 29 того, 2 часа следъ обѣдъ въ църквата „Успѣние Прѣсв. Богородица“.

Тленнитѣ му останки ще се вдигнатъ отъ домътъ му на ул. Ивайло № 3.
Варна, 28 декемврий 1937 г.

Отъ настоятелството

КЪМЪ Г. Г. АБОНАТИТЪ

Илюстрация „Илинденъ“ встѣпва вече въ своята X годишнина.

Преминала много завои на колебание и възходъ, тя все е била будния стражъ на заветитѣ, които цѣли 60 години вълнуваха душитѣ на всички ратници за отечествена свобода и въ страницитѣ ѝ сж се изнасяли подвизитѣ и готовността за саможертвуване на безброй малки и голѣми дейци, които — всички до единъ — сж били готови да пролѣятъ буйна кръвь за извоюване свещената свобода на родъ и отечество.

Въ времената на личенъ интересъ и благополучие, които заедно съ цѣлото човѣчеството преживява и бълг. народъ, изтъкване предъ обществото най-свѣтлитѣ пориви на последнитѣ 3 поколѣния на македонския българинъ за вѣрна и преданна служба на измъченото отечество е заслуга отъ първостепенно значение и органътъ на Илинденската организация би заслужавалъ по-добра участъ. Бѣше време, когато той бѣше най-разпространения листъ между периодичния печатъ въ страната.

Нека се надѣемъ, че съ системна последователность той ще заеме своето старо положение, нѣщо което редакцията се стреми да постигне съ общи усилия, за което се обръща къмъ всички дейци съ учтива молба, да не ѝ отказватъ своето съдействие. Македонскиятъ въпросъ толкова дълго третиранъ и освѣтляванъ, все още има свои неуяснени страни и сътрудничеството на по-голѣмъ брой ратници е важна необходимость.

Запазвайки досегашния си характеръ на архивъ на македонскитѣ освободителни борби ил. „Илинденъ“ ще разнообрази своето съдържание съ въпроси третиращи економическото състояние на македонския българинъ, съ богатствата, които таи въ недрата си нашата свещена земя, съ прелеститѣ, които тя открива на всѣка стѣпка, съ нейния неизчерпаемъ фолклоръ, твърдостта и непоколебимия духъ на македонския българинъ и съ усилията и способността му да твори и създава условия за материаленъ и интелектуаленъ просперитетъ.

Умоляватъ се илинденци сами да се абониратъ и станатъ агенти за разпространението на списанието, чийто абонаментъ се намалява на 100 лв. за предплатитѣ на единъ или на нѣколко пжти до края на м. май. За непредплатитѣ цената остава сжщата — 120 лв.